Hermeneutica discursului religios la granița dintre/ între filosofie-politică- teologie

Viorella MANOLACHE

Beyond the simple philosophy of inventions or major spiritual feudalists, the experiences of the outside world pleads for the release of the tyranny of any first and last truth, of the consistency of dogmatism and distortions contradictory writing. Despite any pressures, the writing and (re)writing of the philosophical and theological segment, especially on its discursive side, follows the route of a philosophical imperative, which requires an activity of political socialization, of interiorizing any standards, and reactivate it by in situ approaches. Dumitru Stăniloae´s language (political, philosophical or theological one) remains the original expression of the spirit.

Filosofie sau teologie? Repere ale discursului religios

Dincolo de a fi simple invenţii ale filosofilor sau ale *marilor feudali ai spiritului* (Şestov, 1995: 22), experienţele lumii exterioare pledează pentru eliberarea de sub tirania oricărui adevăr prim şi ultim, aşadar, de sub consecvenţa dogmatismului şi a distorsionărilor contradictorii ale discursului. Pentru Lev Şestov, gîndirea europeană este una încătuşată de reducţionisme, de „pioase minciuni dezarmante" ale metafizicienilor "parcă fără trup şi fără patimi", departe de modelul teologiei medievale, „nu mai puţin compensatoare faţă de antinomiile omului modern" (*idem*).

Întrebării dacă există o *filosofie creştină*, *o vocaţie intelectuală a creştinismului*, É. Bréhier (1931) şi É. Gilson (1944) îi răspund prin ancorarea unui atare concept retoric posibilităţilor realităţii istorice complexe, prin convertirea descrierii fenomenologice într-o adevărată comprehensiune a dimensiunii intenţionale a actului religios. Comprehensiunea faptului religios cere o capacitate de comunicare a interpretului cu intenţia religioasă determinată a lumii specifice, în care se (în)scriu toate manifestările sale. În acest sens, relaţia filosofiei cu Absolutul va fi una teoretică de descoperire şi justificare. Plasată descendent, *natura filosofiei* (reprezentînd ceea ce este filosofia prin ea însăşi) devine *stare creştină* (ascendentă) atîta vreme cît filosofia se exercită în / din interiorul spaţiului creştin (Adămuţ, 2001).

BDD-A27 © 2009 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 19:34:29 UTC)

În acord cu Schleiermacher (1944) noţiunea de *hermeneuticã biblicã* îşi poate găsi justificarea, presupunînd existența unei duble interpretări: *lingvistice* şi *psihologice*. Astfel, *hermeneutica* va fi înțeleasă mai întîi ca disciplină generală, filosofică şi, în al doilea rînd, ca ramură a disciplinelor umaniste precum *studiile teologice* sau *juridice*. *Hermeneutica* presupune efortul de înțelegere al oricărui text, iar *interpretarea biblică*, disciplină subordonată acesteia, nu va putea contrazice principiile generale ale *hermeneuticii*. Orice text trebuie înțeles, după Schleiermacher, conform acestor principii şi în afara oricărei autorități extratextuale. Cu mențiunea că, pentru Schleiermacher, procesul înțelegerii parcurge un traseu invers celui alcătuirii unui discurs. *A înțelege înseamnă a gîndi, a descifra expresia lingvistică*. Dacă *hermeneutica* vizează discursul (în forma sa rostită sau scrisă), atunci orice expresie lingvistică emite faptul că *discursul e un decupaj din ansamblul unei anumite limbi*. Potrivit acestei alegații, fiecare discurs deține o sintaxă preexistentă.

Fr. Schleiermacher operează distincția „neînțelegere" (*Unverständnis*)/ „înțelegere greşită" (*Mißverständnis*), delimitînd clar două tipuri de competențe: cea *filologică* – menită să (re)construiască paternitatea textului– şi, respectiv, cea *psihologică*, *intuitivă*. *Semnificantul* desemnează materialitatea literelor, țesătura vizibilă, iar *semnificatul* devine sensul perceput în viziunea clasică drept originar, univoc şi definitiv. „Semnul clasic" mizează pe un „sens finit", închis în obiectualitatea sa, fiind opus ideii de libertate. Textul clasic e un *macrosemn* care închide ceea ce a fost spus într-un semnificat inert şi precis.

Limbajul este în mod originar expresia unui spirit. *Hermeneutica* are în vedere atît latura gramaticală, cît şi cea personală a interpretării, apropiindu-se astfel de ceea ce grecii numeau *techné*.

Pentru Constantin Noica (2008), *algoritmul* nu este altceva decît transformarea unei secvențe statice într-o succesiune dinamică de paşi. Explicația acestei stări se (re)găseşte în ontologia nicasiană plasată sub semnul dialecticii, a trecerii şi transformării elementelor sale componente. *Algoritmul* devine „forma lichefiată", curgătoare a schemei. El descrie parcurgerea unui periplu de la *element* la *individual* şi apoi iarăşi la *element*. *Schema desfăşurată* emite faptul că un *individual* este interfața a două *orizonturi* (unul exterior şi altul interior), a unei *perechi de determinații* (una exterioară şi alta interioară) şi a unei *perechi de generaluri* (unul exterior şi celălalt interior).

În acord cu Martin Heidegger, ființa umană (de)cade din imperiul Logosului rațional, printr-un proces de „excese, exuberanță şi paradoxuri, îmbrăcînd şi forme magice şi rituale cu ample consecințe, care ne conduc încă o dată spre întoarcerea nihilismului". Dumitru Stăniloae (re)configurează profilul *omului-grijă* al lui Heidegger, a cărui angoasă, în acord cu desfăşurarea fenomenologică a *Dasein*-ului, se revelează, în forma ei cea mai concretă şi mai determinată istoric, în întîlnirea cu *teama*, în mod concret, cu *spaima* (*Sein und Zeit*). Filosofia consideră *grija* ca pe o structură ce cuprinde întreaga constituție a ființei umane. Prin *grijă*,

BDD-A27 © 2009 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 19:34:29 UTC)

omul este mereu „înaintea sa", anticipînd posibilităţi viitoare (*Sichvorwegsein*). Dincolo de a reprezenta doar o însuşire statică, această fizionomie interioară se converteşte într-o structură existenţială, neliniştită.

D. Stăniloae va (re)gîndi consideraţiile heidegger-iene, considerînd că devine imperativă, dincolo de limbajul convenţional, păstrarea fiinţei poetice în Logosul întrupat. O atare integrare-articulare în Logosul divin, comportă, însă, mai multe etape pentru *Sein zum Tode*, Dumitru Stăniloae fiind de acord că istoria, în structura sa actuală, are ca element necesar moartea, axiomă tributară ideii că oricine se naşte în istorie pe cale firească, moşteneşte păcatul ereditar[1].

Pentru a concretiza legătura omului cu Dumnezeu în / prin istorie, Dumitru Stăniloae, constatînd cu instrumente heidegger-iene criza raţionalismului filosofic (dar bazîndu-se pe experienţa filocalică a Sfinţilor Părinţi), consideră că, *raţiunea* îl percepe pe Dumnezeu ca pe un atribut esenţial al inimii, căci inima are o deschidere spre infinitatea lui Dumnezeu. Dacă *filosoful* descoperă că atributul fiinţei poetice este *limbajul convenţional*, *teologul* descoperă *tăcerea de dincolo de cuvinte*, pentru că doar în tăcere „adîncul nostru e lucrător".

Căutarea fiinţei, aşa cum este ea operată în cheie filosofică de Heidegger, imprimă teologiei apofatice, potrivit lui Yannaras (1997), o deschidere necesară. Acesta susţine că Heidegger, prin „distincţia" metafizicii occidentale, deschide calea spre o adevărată concepţie ontologică a fiinţei (dez)individualizate şi (dez)intelectualizate, pregătind negativ calea revenirii la o ontologie greacă veritabilă.

Demersuri discursive, politice şi religioase în *Telegraful Român*

Plasată între filosofie şi etică, realitatea subiectivă se organizează după noi reguli filosofico-discursive. Avînd ca pivot de demarare a criticii normative „lupta pentru re-cunoaştere", lansată de Hegel, un filosof precum Axel Honneth (1982) se aşază în „direcţia de înaintare" a acestuia, în măsura în care dependenţa eu-lui faţă de egalul său rămîne guvernată / dependentă de *relaţii morale*, pe de o parte, şi de *viaţa etică* (*Sittlichkeit),* pe de altă parte, principii ce devin aplicabile odată cu lupta pentru *re-cunoştere.* Evitînd o remorcare teoretică la proiectul speculativ şi metafizic al lui Hegel, Honneth revine în analiză, (în)spre *naturalismul pragmatic* al lui Mead, pledînd indirect pentru *identificarea condiţiilor intersubiectivităţii necesare pentru auto-realizarea individuală*. În acest context terminologic, Honneth (re)lansează şi dezvoltă propria sa concepţie formală despre *viaţa etică,* înţeleasă drept standard normativ şi critic, menit a depăşi etica neo-aristotelică, pe de o parte, şi teoria morală neo-kantiană, pe de altă parte. Potrivit lui Axel Honneth, *intersubiectivitatea* se leagă, inextricabil, de *re-cunoaştere* şi se

[1]Holbea, Gheorghe, *Integrarea teologică a filosofiei lui Heidegger*, http://www.crestinortodox.ro/Integrarea_teologica_a_filosofiei_lui_Heidegger-160-15253.html

BDD-A27 © 2009 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 19:34:29 UTC)

localizează în forma extinsă a conflictelor sociale. Dincolo de a fi simple conflicte de interese, aceste coliziuni sînt marcate de normele unei gramatici morale, argumentate politic prin judecăți normative care privesc, deopotrivă, *legitimitatea* şi *re-cunoaşterea*.

Aşezînd comunicarea publică sub semnul unei „orbiri" de factură biblică, Dumitru Stăniloae aplează la un registru comunicațional, în care sensul alunecă, subzistînd ideii dominante de (dez)ordine, de nenorocire, de aglomerație întîmplătoare de discursuri şi diagnoze. Constatăm că forța amintirii biblice, (tocmai într-un moment în care această (re)memorare pare să-şi fi pierdut coeziunea!) ne împinge într-o „stază tematică", ca ultim avatar al unei estompări a perspectivelor, într-o grea pierdere de sens. Apelul la parabola biblică a orbilor, ne plasează, discursiv, într-un spațiu al imaginarului colectiv, într-o îngrămădire discursivă, de scheme şi stereotipuri, de imprecizie a obiectului enunțat, *răspîntii* denunțate cu precizie de D.Stăniloae. S-ar produce, aşadar, în termenii lui Paul Zumthor (1998) o reprezentare evenimențială care prinde obiectul, un soi de stază, de suspendare a dinamismului narativ, în care limbajul / discursul "nu mai vorbesc decît pentru a confirma o judecată preconceptă". Aşa cum avertiza Stăniloae, acest antagonism radical – la nivel de individ şi / sau la nivelul structurilor colective – se (con)topeşte într-o mişcare afectivă şi imaginară şi caută să se dezvolte ca ficțiune totalitară.

Potrivit lui Dumitru Stăniloae, „ce este noua dogmă *totalitară*, în virtutea căreia individul contează numai ca parte deplin ataşată națiunii, trăind pentru ea, dacă nu cea mai radicală – şi desigur, minus oarecare exagerare, cea mai justă – repudiere a dizolvantului individualism egoist? Dacă-i aşa ce e mai firesc decît să vedem Germania actuală îndreptîndu-se şi pe teren bisericesc spre o cît mai deplină ataşare a individului totalității bisericii şi persoanelor cari o reprezintă, organelor ei? (...) Dar ne întrebăm noi: Se va satisface oare puternica dorință germană după autoritate numai cu o instituție care n-are în realitate o temelie mai adîncă decît pămîntul, oricît ar vrea titlul să sugereze o astfel de temelie? O instituție fără ungere divină, aşezată numai de voia omenească fie această voie a unuia sau a tuturora, pentru că în fond nu-i o prea mare deosebire – va inspira ea cu adevărat autoritate? Nu vor începe în curînd iarăşi dezbinările şi rătăcirile singulare? Reformatorii au fost consecvenți cu ei înşişi. Afirmînd dogma individualismului au frînt însăşi coloana vertebrală a ierarhiei: i-au luat suportul divin, au negat taina hirotoniei. Cine vrea să se întoarcă la autoritate, dacă vrea să fie consecvent, dacă nu vrea să se frămînte între doi poli, să meargă pînă la capăt: s-o fixeze pe temelia care se prelungeşte pînă în Dumnezeirea nemărginită, pe temelia hirotoniei. Altfel toată strădania e un joc de copil care înalță castele plăpînde dărîmate la cea mai uşoară atingere; un joc în care dai păpuşilor nume de lucruri reale" (*Protestantismul la o mare răspîntie* în *Telegraful Român*, 1933, nr. 64, p. 1).

Optînd pentru o atare matrice de discurs, cercetînd articolele publicate în *Telegraful Român*, de la începutul anilor '30, am remarcat faptul că *elitele*

BDD-A27 © 2009 Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 19:34:29 UTC)

religioase româneşti au respirat în „duhul" a două valori (supra)ordonatoare: cea *ortodoxă* şi cea *naţională*. Pentru Dumitru Stăniloae, „în ordinea religioasă, trei lucruri promovează mai mult calităţile unui neam: limba naţională, conducerea de sine şi contribuţia proprie la formularea doctrinei religioase. Dacă nu i se permite uzul limbii naţionale, nu se încordează în a-şi exprima, prin urmare în a-şi clarifica prin cugetare proprie, ideile religioase; şi nu-şi perfecţionează acest instrument de expresie. Dacă nu se conduce de sine, prin reprezentanţii săi, nu se poate exercita în a-şi găsi singur cele mai potrivite norme de viaţă publică şi rămîne mereu un minor care primeşte de-a gata aceste norme. Iar dacă nu poate contribui la formularea doctrinei sale, nu se va îndemna să scruteze, să-şi pună imaginaţia creatoare la lucru, să comunice şi altora părerile sale şi să le discute. Va rămînea şi în această privinţă un minor, aşteptînd cu pliscul căscat să-i toarne altul grăuntele spiritual. Lipsind un popor de aceste trei drepturi, îi reduci la inactivitate cele mai vitale facultăţi spirituale ale sale" (*O mişcare actuală în sînul catolicismului german* în *Telegraful Român*, 1933, nr. 65, p. 1-2).

O atare intervenţie stabileşte în cheie honneth-iană *conţinutul normativ al auto-încrederii (Selbstvertrauen)*, *auto-respectului (Selbstachtung)* şi al *stimei de sine (Selbstschatzung),* dublate de practica reală a relaţionării cu sinele, ca spaţii ale unor *pattern*-uri şi/sau condiţii ale identităţii individuale şi colective. Pe urmele lui Hegel şi Mead, în cheie honneth-iană, Stăniloae *relaţionează identitatea cu alteritatea* („sinele cu necesitatea re-cunoaşterii de către ceilalţi"), argumentînd astfel existenţa unei *realităţi practice*, în care *re-cunoaşterea* este particularizată prin *iubire (Liebe),* prin existenţa şi exercitarea *drepturilor (Recht)* şi prin *solidaritate* (*Solidarität*).

Pornind de la conceptual Hegelian al *fiinţei*, E. Levinas (2006) în *Altfel decît a fi sau dincolo de esenţă*, leagă, inextricabil, acest concept de acela al *esenţei*, noţiune ce implică deopotrivă jocul de-a fiinţa şi neantul. Plasînd subiectul *în afară,* într-un altfel *de a fi*, Levinas îl investeşte cu menirea evaluării terenului necesar dintre adevăr şi ideologie. Diferenţa între / dintre *eu* şi *altul* presupune non-indiferenţa faţă de un *celălalt.* Tocmai dincolo de *esenţă* se aşază istoria Occidentului, ce poartă la marginile sale urma Istoriei îndepărtate de sensul său, noblețea stoică a resemnării în faţa logosului. O atare filosofie se (re)cunoaşte şi în intervenţia lui Dumitru Stăniloae din *Telegraful Român- Partidele politice şi crucea* (nr. 13-14, 1933, p. 1-2): „Indiferenţa şi bagatelizarea elementelor credinţii şi cultului bisericesc caracterizează de multă vreme aproape pe fiecare ins care se socoate, cu cele 8 clase de liceu ale sale, trecut peste periferia cunoştinţei relative şi a necesităţii de-a crede, în cîmpul cunoaşterii integrale şi infailibile, deşi acest cîmp se întinde gol şi dezolant în faţa sa. Şi n-ar fi atît de grav lucru dacă indiferentismul acesta al păturei intelectuale nu i-ar strica decît ei şi n-ar ţinea-o decît pe ea ruptă de izvoarele vieţii creatoare. Nenorocirea e că exemplul ei se întinde asupra lumii mai de jos. Uneori, e drept, intelectualii nu fac propagandă ateistă voluntar, ci numai întrucît cînd petrec în sat sînt văzuţi departe de cele bisericeşti şi

BDD-A27 © 2009 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 19:34:29 UTC)

tradiţionale. Alteori însă fac aceasta propagandă voluntar, din inconştienţă sau satanism. E destul să citäm atîtea pasagii din discursurile electorale. (...) Sîntem în preajma constituiiri Uniunii românilor ortodocşi. E momentul suprem ca ea să se realizeze. Misiunea ei e mare. Va fi în stare să facă minuni? Căci minune e pentru vremea noastră seacă schimbarea la faţă în sens religios a intelectualilor noştri. Noi nădăjduim mult, căci unde e puţină silinţă omenească e şi mult ajutor dumnezeiesc".

Deschiderea *altfel de a fi* semnifică strîngerea laolaltă, în conjunctură intimă şi dintr-o dată a *esenţei*. Deschiderea spaţiului, nevoia *de a apărea*, de a pune în lumină, de a transparentiza spaţiul, semnifică un *în afară*, în care nimic nu acoperă nimic, iar mărcile distinctive sînt marcate de lipsa de protecţie, de reversul replierii, de lipsa de acoperiş, de *non-lume*, *non-locuire*, de *expunere lipsită de apărare*. Deschiderea *sinelui* către un *altul* nu reprezintă, o condiţionare sau o întemeiere de sine în statornicia de locuitor sedentar sau nomad. *Eu*-l echivalează cu *iată-mă pentru ceilalţi*, fiind un *pro-nume* ce deschide restaurînd ceea ce niciodată nu a putut rămîne absolut închis în spaţiul său.

Varianta generală a "emisiei" publice o urmează pe cea a dubletului - în ipostaza de surprindere a diferenţelor evenimenţiale pe structura exactă a aceleiaşi realităţi. Plasaţi, biblic pe coordonatele vindecării orbului din Ierihon, ori a lui Bartimeu sau chiar a orbului din naştere, (re)cunoaştem, dincolo de gesturile rituale, un minim de reprezentare – ca restrîngere sincronică în a vedea semnul / cuvîntul (depăşind noţiunea de *mana*) ca pe o forţă pură, supralicitată explicit. *Orice schimb verbal sau scris reprezintă o utilizare conştientă şi intenţionată a unui sistem de comunicare.* Apropiind *mana* de noţiunea "semnificantului vag", de semnificaţiile nesigure, Levi-Strauss vedea în cuvîntul golit de sens, o unică formă de a anula prăpastia dintre *semnificant* şi *semnificat*, ca servitute a oricărei gîndiri finite (Manolache, 2005). Aşadar, vom (re)aşeza parabola biblică a vindecării orbului în proiecţia comunicaţională a unor „înlănţuiri de reprezentări", avînd în vedere şi faptul că, peisajul biblic tratează ritul şi gestul comunicaţional ca variante ale limbajului „vindecător".

In principiu, D. Stăniloae considera că partidele politice şi activitatea desfăşurată de ele pot avea un rol benefic în viaţa naţiunii. Dacă discursul comunist se plia, neinocent pe *teoria semnelor,* teorie în care se putea reprezenta *schimbul-donator* (ca formă primitivă a schimbului) în sensul transmiterii unui obiect / discurs încărcat de afecte, unui destinatar care nu mai avea nimic în posesie, Stăniloae propunea, anticipativ, găsirea unor forme de contra-atac pentru un model politic care nu a modificat vreo configuraţie, ci doar a dramatizat-o. Această „natură politică denaturată" şi-a pierdut mijloacele necesare nevoilor şi a căpătat o fixaţie dominantă, susţinută prin propria servitute ca opacitate corporală: acolo unde se opune instantaneitatea medierii alienate gîndirea semnificantului impune (re)cunoaşterea clivajului şi a unei ambivalenţe rigide.

BDD-A27 © 2009 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 19:34:29 UTC)

Astfel de „repere" ale discursului pot fi aproximate, completudinar, în ceea ce Ricouer numea „fie hermeneutică, fie critica ideologiilor". În acest sens, Paul Ricouer surprindea disputa agonistă Habermas-Gadamer, cu scopul de a lansa premisa că, *limbajul nu face decît să permită căutarea condiţiilor de legitimitate politică*. În acest registru discursiv, teologul Stăniloae va deplînge asaltul partidelor politice în vederea folosirii preoţilor şi a prestigiului Bisericii pentru obţinerea de capital politic, dar fără a fi real interesate de soarta Bisericii: "Toate partidele, fără exceptie, au tabărît pînă acum pe capul preotului, strîmtorîndu-l cu fel de fel de ameninţări şi promisiuni să lase un pic altarul şi să conlucreze cu ele. Biserica şi preoţimea n-au contat pînă astăzi în acest Stat ca o valoare independentă, ci numai întru-cît puteau partidele şi oamenii politici să se servească de ea. O lăudau cînd voiau să îi sprijine şi o dăscăleau cu ifos cînd refuza să se preteze la jocul lor. De ce toate partidele făceau curte Bisericii cîtă vreme erau în opoziţie şi o supuneau la fel de fel de vexaţiuni după ce ajungeau la putere? Pentru că Biserica a trebuit să fie mereu în ipostaza de protestatară faţă de guvernele samavolnice cu drepturile ei, ceea ce-i făcea pe opozanţi să creadă că e aliata lor, ca să vadă, cînd ajungeau la putere, spre neplăcerea lor, că ea merge pe drumul ei, cerînd înţelegere şi tratament civilizat" (*Precizări*, în „Telegraful Român", nr. 1, 9 martie 1941).

La o primă lecturare, pretenţiile normative de valabilitate mijlocesc, în mod evident, o *dependenţă reciprocă* limbă/ lume socială şi politică. Asemenea aliaje par interesante în măsura în care argumentele, din perspectivă procedurală, sînt astfel reglementate încît oponenţii şi (pre)oponenţii să poată verifica printr-o atitudine ipotetică (despovărată de presiunea acţiunii şi experienţei) pretenţiile de valabilitate devenite problematice. *Căci, regulile discursului sînt doar o formă de prezentare a premiselor pragmatice ale unui praxis de vorbire, premise plasate discret şi conştient la modul intuitiv*.

Într-o accepţie comună, spaţiul orwelian al Europei centrale şi de sud-est rămâne un teritoriu în care modelul democratic (egalitar şi liberal al Luminilor) cedează, acutizat de acţiunea substratului, a reziduurilor de mentalitate (bizantin-otomană ori arhaic-rurale), de fetişizare a raţionalităţii birocratice, efecte dublate de proliferarea paralelă a reţelelor clientelare de trafic de influenţă. Modelul corupt al unei modernităţi incomplete este plasat sub semnul hibridului, al contradicţiilor dintre aparenţă şi esenţă. Optînd pentru inventarul unor atari reziduuri politice, culturale, economice (care deformează modelul occidental al modernităţii sau care i se opun cu încăpăţînare!) ne ralierăm opţiunii potrivit căreia, proiectul modern românesc a eşuat tocmai din lipsa unei tradiţii democratice, a reciprocităţii de drepturi dintre *conducători* şi *conduşi*. Rezidurile religioase, secularizarea mult întîrziată şi incompletă a societăţilor sud-est-europene, unele valori şi atitudini considerate incompatibile cu modelul occidental al modernităţii, perpetuarea unui sistem administrativ opresiv, arbitrar, incontrolabil şi ineficient, persistenţa unei gîndiri de tip mitic în discursul identităţii colective, ruptura dintre sat şi oraş,

BDD-A27 © 2009 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 19:34:29 UTC)

deficitul de dezvoltare al zonelor rurale – sînt tot atîtea cadre pe / în care s-a consolidat şi susţinut (şi) *puterea politică*.

Între *sacrificiu* şi / sau *dar*, *ceremonie* sau *inocenţă*- nivelul comunicaţional caută o diminuare a încărcăturii sale sacrificiale. La nivelul reţelelor comunicaţionale, „instituţia sacrificială" devine, în sfîrşit, "simbolică", în sensul extenuat şi inutil.

Urmînd modelul biblic al orbului vindecat şi pliindu-l pe varianta *potlach-ului* amerindean, sîntem în prezenţa unor forme (formule) de schimb la nivel comunicaţional: *fie prestaţii totale la egalitate, fie prestaţii totale la rivalitate*. Ecuaţie inegală în meghina căreia va fi prins, istoric, şi discursul religios românesc!

Bibliografie

Adămuţ, Anton I., 2001, *Filosofia Sfîntului Augustin*, Editura Polirom, Iaşi

Brehier, E., 1931, *Histoire de la Philosophie*, (Vol. 1: *L'antiquite et le moyen age*), Librairie Felix Alcan, Paris

Gilson, É., 1944, *L'esprit de la Philosophie Médiévale*, Gifford Lectures, ed. rev. Vrin

Holbea, Gheorghe, *Integrarea teologică a filosofiei lui Heidegger*, http://www.crestinortodox .ro/ Integrarea_teologica_a_filosofiei_lui_Heidegger-160-15253.html

Honneth, Axel, 1985, *Kritik der Macht: Reflexionsstufen einer kritischen Gesellschaftstheorie*, Suhrkamp

Levinas, Emmanuel, 2006, *Altfel decît a fi sau dincolo de esenţă,* Editura Humanitas, Bucureşti

Manolache, Viorella, 2005, *Cecitatea politică- între sindrom ereditar şi faza lungă a maşinistului,* Editura Universităţii "Lucian Blaga", Sibiu

Noica, Constantin, 2008, *Şase maladii ale spiritului contemporan,* Editura Humanitas, Bucureşti

Schleiermacher, Friedrich, 1944, *Discours sur la religion*, Aubier, Paris

Şestov, Lev, 1995, *Apoteoza lipsei de temeiuri. Eseu despre gîndirea adogmatică*, Editura Humanitas, Bucureşti

Yannaras, Christos, 1997, *Towards a New Ecumenism*, in *Sourozh,* nr. 70, November

Zumthor, Paul, 1998, *Babel sau nedesăvîrşirea,* Editura Polirom, Iaşi

BDD-A27 © 2009 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.75 (2026-11-06 19:34:29 UTC)